

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ОПАНУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Дромашко Г. М., Бобринецький коледж ім. В. Порика Білоцерківського НАУ, м. Бобринець, Кіровоградська обл.

Раніше щодо процесу опанування іноземної мови існувала одна — і загалом правильна — відповідь: немає соціальної потреби. Тапер ситуація дещо змінилась. І досвідчений бізнесмен, і школяр-підліток усвідомлюють необхідність вивчення іноземної мови у зв'язку з розширенням зарубіжних контактів.

Проте, коли підходиш до аналізу справ з професійною тркою, з прикрістю помічаєш, що за останні кілька років помітних зрушень у володінні іноземною мовою ні на рівні середньої школи, ні на інститутському не відбувається. Тут існує цілий комплекс причин. Про головні з них хотілось би сказати.

По-перше, учні (а почасти і вчителі) на завжди усвідомлюють, що іноземна мова — специфічний навчальний предмет. Специфіка полягає в тому, що знання і уміння співвідносяться в ньому особливим чином. Якщо історія чи астрономія передбачають оволодіння в першу чергу знаннями, то іноземна мова стоїть ближче до таких дисциплін, як музика, друкарська справа чи гімнастика, тобто, велику питому вагу в ній має формування навичок. З іншого боку, володіння іноземною мовою потребує і того, щоб засвоїти великий обсяг мовних знань у вигляді правил, закономірностей, програм вирішення різноманітних завдань, як то маємо на прикладі історії, астрономії, фізики і т. д.

По-друге, іноземну мову вивчають часто так, як засвоюють і шкільний курс рідної мови. Різниця ж полягає в тому, що коли вивчаємо українську мову в школі, то ми нею вже володіємо (як рідною), у свій час ми засвоїли її — і досить успішно — не усвідомлено, «ненавмисне». Тож коли розпочинати вивчення іноземної мови «згори вниз», орієнтуючись на усвідомленість і «навмисність», справа приречена на загибель. Учитель, визначаючи стратегію навчання.

повинен обов'язково передбачати в цій стратегії і зворотний рух — «знизу вгору», маючи на увазі, що є значна частина матеріалу, яку учень повинен засвоювати на рівні фонових механізмів діяльності, не усвідомлюючи їх, а просто доводячи до автоматизму (саме так учень засвоював рідну мову в ранньому дитинстві).

По-третє, успіх володіння будь-якою мовою визначається щільністю спілкування цією мовою. Принагідно, і рідною мовою ми вільно розмовлятимемо тоді, коли ця щільність буде достатньою. Про яку достатність щодо іноземної мови можна говорити, якщо в старших класах маємо тільки дві години іноземної мови на тиждень. Відомий вчений-педагог Майкл Уест, який все своє довге життя присвятив розробці методики навчання англійській мові як іноземній (переважно для тих, хто вивчав цю мову в Індії та арабських країнах), вважав, що іноземною мовою можна опанувати, коли вивчати її не менше п'яти годин на тиждень. Сучасні психолінгвісти (І. Зимня) переконані, що за дві тижневі години не вивчиш іноземної мови, скільки б її не вивчав.

Четверту причину поясню на прикладі. На занятті, яке я відвідав, вчителька багато говорила з учнями англійською мовою. Ті їй відповідали. Здавалось би, ідилічна картина. Та ось відчиняються двері, заходить учениця з групи, яка сиділа в цьому кабінеті годиною раніше, і запитує: «Можна забрати портфель?» «Можна», — відповідає практикантка. Пробачте, а для чого тоді стільки розмовляти англійською мовою з учнем, коли він у найпростішій ситуації не вводить цю мову для вирішення комунікативного завдання? Головна наша біда — це те, що ми не «замикаємо» іноземну мову на реальних ситуаціях. Один англійський вчитель казав: «От ви

вчите структури «Хто це?», «Що це?», «Це олівець? — «Так, це олівець», а прийдіть до Лондона, підійдіть на вулиці до перехожого і, вийнявши зі своєї кишені олівець, запитайте: «Це олівець?» Перехожий подумає, що ви (щонайменше) досить дивна людина.

Крім того, розуміння, що мову треба вивчати, часто приходить до людини тоді, коли позаду вже дитинство — найбільш вдача пора для засвоєння іноземних мов. О цій порі кожна дитина. — то великий лінгвіст (згадаймо «Від двох до п'яти» К. Чуковського), це не означає, що дорослий не може опанувати іноземну мову, але для цього треба докласти більше зусиль і затратити більше часу (а в дорослого цього часу значно менше, ніж у дитини).

Насамкінець, нам заважають наші лінощі. Інтелектуально ми ще не звикли працювати так, щоб «мізки впрівали».

Друга група факторів, які визначають успіх чи неуспіх опанування іноземної мови, стосується основного методу навчання. В різні періоди розвитку суспільства він різний. У 1930-х роках, коли тодішній СРСР був повністю ізольований від навколишнього світу і коли не було потреби усної комунікації, панував граматико-перекладний метод: рівень володіння мовою визначався по тому, наскільки правильно учень перекладав іноземний текст рідною мовою (і навпаки). У 1960-ті роки прийшла теорія «усного випередження» (учні спочатку вчилися розуміти іноземну

мову на слух і говорити, а лише потім читати і писати). Проте, як і раніше, ? центрі навчання був навчальний матеріал. Зараз відбувається «тиха революція» в методиці. У центрі уваги починає перебувати не підручник, не навчальний матеріал, а особистість учня. Учень є не об'єктом навчання, а суб'єктом, який рівноправний з учителем. Завдання учителя — стимулювати мовну діяльність учня так, щоб учні на відчували зверхності вчителя чи то у віці, чи то у соціальному статусі. Тоді учні не будуть «боятись» спілкування з учителем — своїм партнером — або з товаришами по партії. Весь навчальний процес організується, спрямовується і корегується, виходячи з інтересів учня, його знань і умінь. Звичайно, такий метод (він називається особистісно-орієнтованим) ставить нові вимоги і до учня, і до вчителя. Учень повинен мати необхідний обсяг життєвих асоціацій і комунікативну реакцію, тобто бажання зреагувати на ці асоціації. Учитель повинен уміти бути одночасно і партнером, і вчителем, а також визначити ієрархію видів діяльності учня — від підсвідомої автоматизації мовних навичок до вирішення серйозних комунікативних завдань іноземною мовою. Фактично, на цьому і будуються нині популярні інтенсивні курси іноземних мов.

Поза всяким сумнівом, на учнів впливає і особистість вчителя, його «енергетичний потенціал». Слабкий, випрацьований, не сильний духом учитель робить і учнів не сильними духом, втомленими, нестійкими, неефективними.

Запитують: «Чи можна вивчити іноземну мову самостійно, комунікуючи з навчальним матеріалом? Так, можна. Для цього треба мати гарний підручник з дисками силу волі, чудову механічну пам'ять, високу культуру розумової праці, хоча б невеличкий досвід вивчення якоїсь іноземної мови в минулому і сильну мотивацію (наприклад, через два місяці ви виїдете за рубіж як фахівець). Поєднання таких компонентів трапляється вкрай рідко.

■

